

VERTEC.

Izhaja
1. dné v
mesecu
in stoji
za celo
leto 2 gl.
40 kr.,
za pol
leta 1 gl.
20 kr.
Po
pošti:
za celo
leto 2 gl.
60 kr.,
za pol
leta 1 gl.
30 kr.

Naroč-
nina naj
se na-
prej pla-
čuje in
pošilja
ured-
ništvu v
šent-
peter-
skem
pred-
mestji
hš. št. 15
v Lju-
bljani.
(Lai-
bach.)

Časopis s podobami za slovensko mladost.

Štev. 5.

V Ljubljani 1. maja 1873.

Leto III.

Slepec s plunko.

(Iz češkega.)

Glej! pod oknom slepec vbogi
Vbira strune prav miló,
In otroci v širem krogi
Radovedni slušajó.

Poleg slepca sinek mladi,
Sinek slepčev tam sedi;
Revež se prositi vadi,
Gleda žalosten ljudí.

V oku črnem mu solzica
Žalosti se lesketa;
V bleda zré očetu lica,
Oče slep — ne vidi ga.

Ga ne vidi, da se joče,
Da se revež žalostí —
Ali plunka žalujoče
Tugepolno se glasi.

Tudi slepca tuga tare,
Črna težka skerb sercé,
Je doživel leta stare
Dneve britke, žalostne.

Vendar srečen sinek mali,
Da! srečnejš' kot oče je,
Ker očesci ste ostali,
Mrene punčic ne kalé!

Ivan G.

Kriva prisega.

(Povest.)

Bilo je že pozno po noči. V nobenej hiši malega mesta I. ni bilo več videti luči; vse je tiho, vse spi; le v hiši starega tergovca Lipoviča berlí še svetiljka na mizi. Starec sedí za mizo z očali na nosu ter prebira veliko, debelo knjigo. Ima tudi kos papirja pred seboj, na katerega prav marljivo nekaj zapisuje. Videti je, da računí in prav ostro pretehtuje vsacega svojega dolžnika. Tam za pečjo pa sedi gospodinja ter dremlje s plečivom v roki. Nihče ne vznemiruje mirne nočne tihote. Ali čuj? na enkrat poterka nekedó prav močno od zunaj na vratih. Gospodinja probudivša se iz sladkega drémka vsa prestrašena pogleda Lipoviča.

„Poglej malo vèn v vežo, kedó razbija tako pozno po vratih“ reče tergovec Lipovič svojej ženi, ter položí očala na mizo. „Ne pozabi pa tudi poprej upra-

šati, kedó je; kajti že dalj časa klati se po našem mestu vse polno postopačev in druge take soderge ljudi, da človek še celó varen ni svoje imovine.“ Žena stopi k vratom ter naglo odskoči, ko zopet prav močno zaropotá po zunanjih vežnih vratih. Lipovič odprè okno ter pogleda skozi. Znani, možki glas se sliši. „To je mladi Vojtek, dobri moj znanec,“ reče Lipovič, ter naglo zaprè knjigo in jo spravi v miznico. „Kaj neki išče tako pozno po noči, tega pač ne umejem!“

Bled in raztrešen, v popotnej obleki stopi mladi Vojtek v sobo.

„Prosim stokrat za odpuščenje, predragi prijatelj, da vas obiščem tako pozno po noči. Videl sem luč v vašej sobi in mislil sem si, da ne boste hudi, ako stopim le za trenotek k vam, kajti zeló se mi mudí — rad bi govoril le par besedic z vami — v pol uri moram biti že na kolodvoru. Govoril bi pa rad mej nama samema, nihče ne sme vedeti o mojej skrivnosti.“ —

Gospodinja odide pri teh besedah v stransko sobo.

„Oh, moj brat“

„Koj sem si mislil,“ seže mu Lipovič v besedo.

„Nè, nè, niste si mislili ne, in tudi ne veste, kar vam bodem povedal. Poslušajte me tedaj pozorno. Moj ubogi brat Lovro, kakor sem ravno pozvedel, prišel je zopet v nove zadrege, in zdaj je neki na potu v daljno Ameriko. Nepremišljenost in obupljivost pripeljali ste ga do tega, da misli zapustiti svojo domovino in se podati daleč čez morje. Pač je le njegovo preveliko zaupanje do ljudi, njegovo blago in dobro sercé krivo njegove velike nesreče. Pisal mi je, kakor veste, že dvakrat za pomoč, in rad mu sem tudi vselej pomagal, a zdaj se me menda ni več upal prositi, ker se je bal, da bi mu odrekel svojo pripomoč. Jutri, kakor sem slišal, pride do Tersta, da se podá na daljno svoje potovanje. Moj Bog, moj Bog; znabiti je že na morji! V duhu ga vidim bledega in žalostnega, kako hití še večjej nesreči v naročje, med tém ko jaz tukaj živim v obilnosti in sreči, ter bi mu lahko in tudi rad pomagal, ako bi ga le dobiti mogel. Torej moram hitro za njim, dokler še ni prepozno; vzal ga bodem k sebi v svojo kupčijo — znabiti da tako rešim nesrečnega človeka, svojega edinega brata, obupa in pogube, ter ga pripeljem zopet na pravi pot poštenega življenja.“

„Vi ste pač dober človek,“ reče stari Lipovič, „in dober, predober ste svojemu bratu, kateri znabiti ne zasluži, da bi . . .“

„Za božjo voljo, pustimo zdaj vse drugo na stran; časa ni, da bi se obotavljal! Tukaj imam 200,000 goldinarjev v deržavnih papirjih, ki sem je namenil, kakor veste, za novo trgovinsko poduzetje; ti novci so skorej vse moje premoženje. Ali bi ne bili vi tako dobri, da bi mi je shranili, dokler se povernem zopet nazaj? Dobro vem, da v boljše in poštenejše roke jih v tem hipu ne bi mogel izročiti nego v vaše, ki vas poznam kot najboljšega in najpoštenejšega človeka.“

„Iz serca rad,“ odgovori stari Lipovič, „poterdilo, da sem novce v shrambo prejel, vam takój napišem.“ —

„Ni potreba; mudí se mi; v 48 urah sem zopet nazaj; z Bogom!“ —

„Stojte, prijatelj! To ne gre takó. Mar ste ob pamet? Kedó vam je porók za moje življenje? Človek lahko nagloma umerje. In kedó tudi vé na tanko, kedaj se povernete nazaj? Pomislite tudi, da ste tergovec! Aj, aj, vaš

rajnki oče, moj najboljši prijatelj, bi ne bil gotovo nikoli kaj takega storil. Le malo poterpljenja, poterdilo napišem takój.“ —

Vojtek naglo in nemirno hodi gori in doli po sobi, med tém ko stari Lipovič piše poterdilo.

„Tù imate sprejemni list; prosim berite. — Ali je prav?“

„Vse je v redu“ odgovori Vojtek prebravši sprejemnico.

„Dobro. Zdaj idite mirno in Bog bodi z vami. Pobotnico shranite skerbno in povernite se zopet zdravi nazaj!“ — —

Vojtekovi prijatelji so bili v velikih skerbéh, ko so drugi dan slišali o njegovem nenadnem in naglem odhodu. Nihče ni vedel, kam je tako naglo po noči izginil mladi tergovec. V kupčijski pisarnici na mizi našli so majhen listek papirja, na katerem je bilo samo to zapisano, da se v dveh dneh zopet poverné. Ali nenadni odhod in to še celó po noči, slabo stanje in gospodarstvo njegovega brata v kupčijskih zadevah, vse to je dalo povód različnim govoricam, ki so se hitro raznesle od ust do ust po vsem mestu, in marsikaj sumljivega se je jelo govoriti o mladem tergovci, ki je užival največje spoštovanje in zaupanje mestjanov. Preteklo je osem dni, pretekli so trije, štirje tedni, brez da bi se bil Vojtek povernil. List, ki ga je prejel Vojtekov knjigovodja, ni prinesel nobene druge novice nego to, da gospodar izostane dalj časa iz doma, nego si je mislil pri svojem odhodu. To je bilo vse, kar je knjigovodja vedel povedati o svojem gospodarji. Tergovec Lipovič molčal je tudi kakor zid. Pač so ljudje dobro vedeli, da je bil stari Lipovič velik in najboljši prijatelj Vojtekov, ali vsa popraševanja o Vojteku bila so pri njem zastoj. Starec se je delal popolnoma nevednega in vsacega je zavračal le na poterpljenje. Berž ko ne, ni hotel povedati ljudem, da je Vojtekov brat, ki je bil zaradi kupčije povsod na jako slabem glasu, kriv Vojtekovega naglega odhoda, in da so tudi ravno te bratove zadeve krive, da se Vojtek tako dolgo nazaj ne poverne. Med tém je začelo Vojtekove kupčijske prijatelje in upnike bolj in bolj skerbeti. Koncem šestega tedna dospelo je neko nujno pismo od nekega daljnega tergovca, v katerem se je odločno zahtevalo, da se pové, kje je mladi tergovec Vojtek. Dohajala so tudi druga neprijazna pisma, dohajali so opravniki s pooblastilnimi pismi in drugi pooblašcenci iz različnih krajev, naposled so prišle še celó sodnijske preiskave. To se vé, da je bil Vojtekov knjigovodja v velikih zadregah, ter ni vedel kaj bi začel. Obernil se je do starega Lipoviča, kateri mu je tudi obljubil, da ga bode podpiral z novei in z dobrim sovètom, dokler se ne poverne njegov gospodar; a natihoma je godernjal starec, kako nepremišljena, ošabna in nespametna je mladost, ki neče poslušati starih in izkušenih ljudi. Knjigovodja je tudi vprašal starega Lipoviča, ako morda on zna, kam je Vojtek shranil 200,000 goldinarjev, katere je imel pripravljene za novo kupčijo; ali starec ne pové niti najmanjše besedice o tej zadevi. Izkušeni stari Lipovič mislil si je, in to tudi po pravici: Ako mladi Vojtek svojemu knjigovodju ni hotel povedati o tej skrivnosti ničesar, tudi jaz ne smem tega storiti.

Na večer še tistega dné, ko je bil knjigovodja v največjih skerbéh in zadregah, prišel je mladi Vojtek sè svojim bratom, ter se ni malo čudil, ko je slišal, kaj se je vse godilo med tém, ko ga ni bilo domá. Berž pošlje knjigovodjo k staremu Lipoviču, da mu naznani njegov prihod in ga prosi za izročene mu novce. Pobotnico prinesel bode sam, ker je ravno zdaj nima pri roki.

Knjigovodja odide ter pride kmalu zopet nazaj sè sporočilom, da je stari Lipovič hudo bolan in ne pusti nikogar k sebi. Vojtek hití sam k njemu in ga najde v postelji z obezано glavó.

„Upam, da niste tako nevarno bolni, da me ne bi hoteli pustiti samo za trenotek k sebi, da vam naznanim svoj srečen prihod po tolikih homatijah, ki sem je moral prestati.“

„O ljubi prijatelj,“ reče stari Lipovič roko mu podávši in sè slabim glasom, „bodite mi serčno pozdravljeni. Veselí me, da ste se zopet srečno povernili; bili smo vsi v velikih skerbeh za vas. Verjemite mi, da vas smo že vsi prav težko pričakovali. In kaj bi vas ne? Vsaj ste šli tako na tihem, da ni nihče, tudi vaš najboljši prijatelj, vedel za vaš odhod. Po pravici vam povem, da vas tudi jaz v tej zadevi nekoliko grajati moram. Kje ste vendar bili toliko časa?“

„Pač dobro veste, da sem šel za svojim bratom.“

„Dà, dà, res je, da se še spominjam, ko ste me pozno po noči obiskali. Ali takrat ste govorili, ako se ne motim, da pridete zopet kmalu nazaj.“

„Res je takó; ali moral sem iz Tersta še daleč daleč potovati, predno sem našel svojega brata. Nù o tem vam bodem več povedal o drugej priložnosti. Zdaj vas bi le prosil, da mi izročíte moje pri vas shranjeno blagó zopet nazaj, ker bi rad jutri svojo kupčijo v red spravil.“

„Kakošno blagó? Ne umejem vas, prijatelj; govorite bolj razložno,“ odgovori starec, ki se je delal, kakor bi ničesar ne vedel o shranjenih novcih.

„Vi ste pač čuden človek, gospod Lipovič; ne bil bi si mislil, ko mi je moj knjigovodja prinesel poročilo, da ste bolni in ležite v postelji, da vendar pri vsem tem morete šale uganjati, posebno z menoj, ko sem ravno zdaj v jako neugodnih okolnostih sè svojimi upniki.“

„Šale uganjati z vami? — Ne razumem vas, prijatelj Vojtek,“ reče Lipovič ter se sklone bolj po konci v postelji.

„I nù, jaz mislim onih 200,000 goldinarjev, ki vam je sem dal pri svojem odhodu, da mi je spravite, dokler nazaj pridem.“

„Kaj? — Meni ste dali 200,000 goldinarjev! Ste li ob pamet, dragi prijatelj? Ako bi vas ne imel za modrega in pametnega človeka, mislil bi si, da se hočete norčevati z menoj starim človekom.“

Vojtek se prestraši in ga debelo gleda. „Pomislite vendar malo na oni trenotek, ko sem odhajal. Imam tudi pobotnico, ki ste mi jo tako rekoč posilili pri mojem odhodu.“

„Pobotnico imate? Od mene? Zdaj pač vidim, dragi prijatelj, da me hočete imeti za sleparja.“

„Bog me varuj tega! Govorim pa resnico, ako pravim, da imam pobotnico, ki ste jo pisali z lastno roko, ko sem odhajal“ reče Vojtek bled kakor zid in tresoč se po vsem životu. „Nimam je sicer tukaj pri sebi, a hranim jo v svojej listnici, ki sem jo pustil domá; le malo poterpíte, prinesem jo takój in vam jo pokažem.“

„Prinesite tedaj pobotnico, o katerej govoríte,“ reče Lipovič glasno se smijaje, a Vojtek odide nagloma iz sobe.

Pa komaj je skozi vrata, spomni se, da ima vendar listnico pri sebi; oberne se tedaj naglo zopet nazaj in v sobo stopivši reče z močnim glasom:

„Le počakajte, gospod Lipovič, tej čudnej zmešnjavi prišla bodeva kmalu na konec.“ Vojtek odprè listnico in izmed več papirjev potegne majhen listek, katerega podá Lipoviču rekoč: „Tukaj imate sprejemni list, ki mi ga ste dali, ko vam sem izročil 200,000 goldinarjev v deržavnih papirjih.“

Starec si pusti luč prinesiti, obesi očala na nos, razvije papir, pogleda vanj in ga pomolí Vojteku pod nos, rekoč: „Ali je to pobotnica?“

Bil je popolnoma prazen in bel listek papirja.

Vojtek gleda nekaj časa ves prestrašen v prazen papir, na katerem ni bilo niti duha niti sluha od kakega pisanja. —

Stari tergovec Lipovič bil je že od nekedaj nesramen slepar in malopridnež, ki se je pa znal dobrega in poštenega delati le zato, da je ljudi laglje v svoje zanjke privabil in jih po tem gerdo goljufal. Vsa ta njegova gerda in nepoštena dejanja do denes še niso bila prišla na dan. Pobotnica je bila napisana s tinto, ki se čez nekaj časa popolnoma izgubi iz papirja, brez da bi človek mogel opaziti kako. —

Stvar je prišla pred sodnijo, in ker Vojtek ni imel nobenih dokazov, da je res izročil novce staremu trgovcu, obsodila je sodnija Lipoviča, da priseže, ako ne vé zares ničesar o Vojtekovih denarjih. Mnenje ljudi je bilo različno. Nekateri so si mislili, da je nemogoče, da bi tako pošten in obče spoštovan človek, kakor je Lipovič, ki je bil poleg tega še poseben prijatelj rajnkega Vojtekovega očeta, mogel biti zdaj na enkrat tako hudoben, da bi mladega človeka prevaril za tolik znesek in si še prisego nakopal na svojo vest. Nè, nè, to ne more biti, slišalo se je iz marsikaterih ust; Lipovič je poštenjak, da mu ga ni blizu enacega. Poprej bode Vojtek slepar; on je še mlad, ravno zdaj je tudi v neugodnih okoliščinah in bi rad sebe in svojega brata spravil iz zadreg, pa si je izmislil tako hudobijo, da misli sivega starca prekaniti za tolik znesek denarja. Da se pač ne bojí Boga in peklà! — Drugi so si zopet mislili, da je starega, bolehnega človeka berž ko ne zapustil spomin, pa da se ne spominja več blagá, katerega mu je izročil Vojtek pri svojem odhodu. Zopet drugi so dejali — in teh je bilo najmanj — Lipovič je zvit in prekanjen slepár, ki hoče mladega Vojteka za obilni znesek denarja, ki mu ga je dal shraniti, ogoljufati, pa se mu ravno zdaj ponuja ugodna prilika, ker je Vojtek berž ko ne izgubil pravo pobotnico.

Dán za sodnijske obravnave se je približal. Vojtek in njegov brat morala sta k sodnji. Velika množica radovednih ljudi se je zbrala v prostornej sodnijskej dvorani. Starega Lipoviča ni bilo še. Nekateri so že mislili, da se je starec zadnji trenotek premislil, pa da ne bode prisegel. Ali kmalu se pripelje voz, iz katerega stopi stari, brezbožni slepár. Na veliko in debelo palico se opiraje stopal je težavno po stopnicah góri v dvorano. Ljudjé, ki so deržali ž njim, šepetali so si in rekli: Ali ga vidite ubogega starega človeka, ki se je komaj ozdravil hude bolezni, zdaj-le pride, da razglasí mladega Vojteka za sleparja in goljufa. Drugi pa, katerim se je Vojtek smilil, šepetali so si: Poglejte ga, starega hinavca, že na obrazu se mu lahko bere sleparija!

Najbolj čudno je bilo to, da je stari Lipovič v sobo stopivši, takój se približal k bratoma, in se je prav prijazno pogovarjal ž njima. Ali to ni terpelo dolgo, kajti brata se jezno oberneti od gerdega prilizovalca. Vojtekov zagovornik, ki je od strani stal in poslušal njihov razgovor, stopi pred sodnika in prosi za besedo, ker bi rad nekaj silno važnega povedal, kar bode pravdo gotovo drugače

zasuknilo. Vse je bilo radovedno, kaj bode poročal Vojtekov zagovornik. Čez malo časa stopi pred sodnji stol ter pravi tako-le:

„Ravnokar sem slišal gospoda Lipoviča na svoja ušesa, da je res prejel od Vojteka 200,000 goldinarjev pred njegovim odhodom v varstvo in mu je tudi dal pobotnico; ali te denarje je zopet pošteno nazaj izročil Vojteku, berž ko se je povernil sè svojim bratom. Na to, pravi gospod Lipovič, bode tudi prisegel. Da je pa poprej drugače govoril, storil je le zaradi tega, ker je hotel Vojteka podučiti, kako mora v prihodnje v kupčijskih zadevah previdnejše ravnati, ter upa, da bode Vojtek zdaj odstopil od svoje tožbe in tudi javno pripoznal svoje krivično ravnanje.“

„Akoravno se mi vse to jako neverjetno dozdeva“ pravi nadalje zagovornik, „prosil bi vendar slavno sodnijo, da prisego zatoženca za zdaj odloži in bi se pravda o tej zadevi zopet iz novega začela.“

Vojtek s tem ni bil zadovoljen. Rekel je, da to, kar je Lipovič govoril ž njim in njegovim bratom, ni resnica, akoravno je Lipovič tudi pripravljen na prisego. On tedaj zahteva, naj se prisega verši takój, da bode pravde že enkrat konec.

Ko so se sodniki o tej zadevi nekoliko posvetovali in Vojtek ni hotel privoliti v to, kar je nasvetoval njegov zagovornik, moral je tedaj Lipovič priseči.

Počasu, na palico se opiraje, stopi zdaj Lipovič k sodnej mizi, — ali kmalu se oberne nazaj in podá palico Vojteku prošé ga, naj bi mu jo poderžal za toliko, da priseže. Temu se ni nihče čudil, kajti vsak si je mislil, da bi bilo pač nespodobno, ako bi starec s palico v roki prisegal. Vojtek vzame palico, to se vé, da z nejevoljo, in jo nasloní k Lipovičevemu stolu.

Prisega se je veršila po pravilih, kakor so že navadna v takih slučajih. Lipovič je prisegel s tihim pa močnim glasom, da je novce od Vojteka res prejel, katere mu je pa kmalu po njegovem dohodu zopet nazaj dal.

S tem je bila stvar končana, in Vojtek je bil obsojen, da plača sodnijske in pravdne stroške.

Zdaj je bilo med zbrano množico vse drugačno mnenje nego poprej. Še celó tisti, ki so bili poprej na stráni starega tergovca Lipoviča, drenjali so se zdaj za njim, da bi starcu pogledali bolj ostro v oči. Mnogi so godernjali, mnogi se hudovali. Slišati je bilo tudi besede, da je starec berž ko ne po krivem prisegel. Po stopnicah doli bila je strašna huka in buka. Vse se je naprej rílo, da bi videlo starca, ako ima mirno vest. V sredi te derhali bil je stari Lipovič ter je mahal s palico okoli, da bi si napravil pot skozi radovedno ljudstvo, ki ga je od vseh strani obsulo. Ali zastoj! Derhal prihaja čedalje večja. Jeza popade Lipoviča ter udari s palico tako močno ob zid, da se palica razletí v dva kosa, a on pade čez tri stopnice, pobije se, in si zlómi desno roko. Sè strašnim in ječečim glasom upije starec najpred po svojej palici in še le potem po vozu. Kmalu so dobili voz, da odpeljejo pobitega in omamljenega moža domóv; a palico so pobrali ljudjé, da jo pokažejo najpred mlademu Vojteku in potem tudi sodniji. Zlomljena palica je namreč pokazala gerdo zvijačo in sleparstvo starega Lipoviča. Palica je bila votla in v njej je bilo skrito onih 200,000 goldinarjev v deržavnih papirjih. Mislil si je brezvéstni slepar, ko je dal Vojteku palico v róko, da mu je s tem dal tudi njegovo blagó zopet nazaj, in tako si je hotel vést olajšati pred prisego. — Kmalu po tém dogodku je umerl Li-

povič. Nekaj ur pred svojo smertjo povedal in obstal je okrogstoječim vso svojo pregreho in je tudi hotel Vojteka odpuščenja prositi. Berž pošljejo po-nj. Vojtek pride, ali — prepozno, kajti Bog je že poprej poklical starca k sebi za odgovor od njegovega življenja.

Ljudí kedor slepári,
Ga kmalu Bog udari.

— 6

Deček in cvetlica.

Bilo je pozno v jeseni. Drevje se je svojega listja že iznebilo in tudi cvetlice po vertih in travnikih so že zvenêle. Merzel veter je pihal, da je bilo joj. — Na Franckovem oknu pa je cvetela prelepa rudeča cvetlica. Ljudjé, ki so mimo hodili, postajali so radi pri oknu in jo ogledovali, kajti njena lepota je bila nekaj nenavadnega in se je vsacemu zeló dopadla. Večkrat se je zbrala cela tropa mladine pod Franckovim oknom in ga je nadlegovala, da bi jej dal prelepo cvetlico; ali Francek je imel cvetlico preveč rad in zato je ni hotel nikomur dati.

Nekega dné postavi Francek posodo, v katerej je bila cvetlica, na mizo, in jo ogleduje od vseh strani. Težko mu je bilo pri serci, ko je pomislil na to, da ne bo več dolgo tako lepo cvetela. „Prej nego usahneš,“ misli si Francek, „moram se še s teboj okinčati.“ Pa kakor bi cvetlica izpregovorila, slišal je glas: „Pusti me, in nikar se me ne dotakni!“ Francek ni poslušal svarilnega glasú in že je stegnil roko, da bi cvetlico utergal. Prav na lahko jo prime. — Ali „jojmine!“ zavpije in se joka. Ternčki so ga zbodli v roko, prelepi cvet se osuje in nježni listki so ležali na mizi. Nihče jih ni mogel več skupaj sestaviti, kakor so bili poprej.

Glejte, ljubi otroci, iz tega vidimo, kako vsa posvetna lepota naglo mine! Cvetlica nam tudi kaže lepoto nedolžne in čiste duše ter nas opominja na kès in žalovanje po izgubljeni nedolžnosti, katera se nikoli več ne poverne.

Vsa posvetnost bo nehala,
Čednost vekomaj ostala.

F. Jurković.

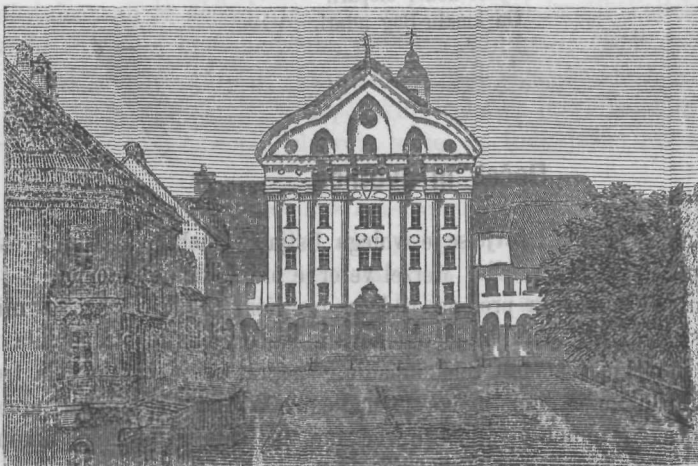
Mravlja in kobilica.

(Basen.)

Ob hudej zimi pride kobilica k svojej sosedí — mravlji. „Draga sosedá,“ reče jej, „dajte mi malo jesti, ker lakota me grudi in nimam nič hrane.“ „Ali si nisi hrane za zimo nabirala?“ vpraša jo mravlja. „Nisem utegnila,“ odgovori kobilica. „Nisi utegnila? Draga sosedá, kaj si pa vendar delala?“ — „Pela sem in godla.“ „Dobro,“ reče mravlja, „ker si po leti godla, pa po zimi pleši!“

Kedor ne dela, naj tudi ne je.

Nunska cerkev v Ljubljani.

vam večkrat kako pododo iz našega prelepega mesta predložiti; le radi berite in to, kar berete, tudi v spominu obderžite.

Denes imate pred seboj nunsko cerkev ali cerkev redovnic sv. Uršule, ki stoji na národnem tergu in je kinč ljubljanskega mesta. Predno vam od te cerkve kaj več povem, naj omenim le prav ob kratkem, kako se je red sv. Uršule začel. Začetnica tega reda, kolikor nam je znano, bila je sv. Angela, rojena 1470. l. v Desenzanu na Beneškem. Pričela je ta red na dan sv. Katarine l. 1535 in je 5 let pozneje umerla. Leta 1807 je bila med svetnice prišteta. Red sv. Uršule se je kmalu začel širiti po Francozkem, bil je povzdignjen v čast in veljavo samostansko, sprejel je postavo ali pravila sv. Avgušтина in se je zasadil celó v Ameriko in druge daljne kraje. Na sv. Martina dan leta 1612 sprejelo je v Parizu, glavnem mestu Francozke, prvih 12 devic redovno obleko sv. Uršule. Dan sv. Martina je bil toraj za red sv. Uršule jako imeniten dan, in že takrat je bil po več samostanih zraven dneva sv. Uršule tudi sv. Martin vsako leto dan popolnih odpustkov ne le za gospé Uršulinarice, ampak tudi sploh za vernike. Uršulinski red se je potem prav naglo razširjal po Francozkem in samostan v Parizu se je močno napolneval. — V našem cesarstvu je bil najprvi uršulinski samostan v Pragi, ustanovljen leta 1650. Ljubljanski uršulinski samostan in prelepo cerkev, kakor jo vidíte tukaj pred seboj, ustanovil je 22. mal. travna 1702. leta sloveči ljubljanski tergovec Jakob pl. Schellenburg in njegova supruga Katarina. Schellenburg je umerl 2. februarja 1715. l. — V ljubljanski uršulinski samostan prišle so najpred 3 redovnice sv. Uršule iz Gorice. Temeljni kamen k tej prelepej cerkvi položil je 26. julija 1718. l. knezoškof Jakob Vilhelm grof pl. Leslie. V plošči temeljnega kamena so shranjena imena tedanjega papeža Klemen a XII., cesarja Karola VI., knezoškofa Jakoba Vilhelma grofa pl. Leslie, tedanjega deželnega glavarja pl. Kobenzla, tedanje nunske predstojnice M. Rozalije pl. Lanthieri, ustanovnika Jakoba pl. Schellenburga in njegove sopruge Katarine. Cerkev je bila 18. oktobra

Povedal vam sem, ljubi otroci, že v drugem številu „Verteca,“ da ima Ljubljana precejšno številol Lepih cerkvá. Takrat je „Vertec“ prinesel tudi podobo cerkve sv. Petra. Da pa boste Ljubljano, glavno mesto vojvodine Kranjske, še bolje poznali, namenil sem se

1726. l. od generalvikarja Jakoba Schillinga blagoslovljena in 26. julija 1747. l. od tedanjega knezoškofa pl. Attems-a slovesno posvečena.

Zidanje cerkve in samostana je bilo doveršeno leta 1748 in je stalo od leta 1713 blizu 93.547 gl. stroškov.

Vnanja sprednja oblika ljubljanske nunske cerkve zidana je v slogu 16. stoletja. Šest polustebrov zaljša njeno vnanje lice, med katerimi stojé v štirih verstah velika, štiriogлата okna. Do velikih vrat pride se po kamenenih stopnicah. Mnogo bolj nego od zunaj ima cerkev še le od znotraj lepo in prijazno podobo. Prostorna je, svitla, in kakor so sploh nunske cerkve, prav snažna in čedna. Na vsako stran cerkvene ladije so dolgi stranski kôri ali molítevnicé, ki stojé na lepo in vkusno izdelanih stebrih. Na enakih stebrih stojí tudi kôr za orglje nad velikimi vratmi.

Blizu svetišča (presbiterija) na desnej strani stoji lesena prižnica s priličnimi podobami ozaljšana in prav lepo pozlačena. Ravno nasproti na levej strani je stranski oltar s podobo terpečega Kristusa. Oltar je ves iz lesa in tudi podoba Kristusova je prav lepo izrezana iz lesa in postavljena pod steklo. Spodej je podoba žalostne Matere Božje, ki jo je naslikal sloveči naš domači umetnik Langus. Prav blizu tega oltarja so stranska vratca, skozi katera se pride v molítevnicó za redovnicé, pa tudi v samostan. Na levej strani velikega oltarja je veliko, štirioglatero, z železnim omrežjem pregrajeno okno, pri katerem redovnicé sv. obhajilo prejemajo. Tla v svetišči so vložena z belim, rudečim in črnim marmorjem; po ostalej cerkvi pa z večjimi kamenenimi ploščami. Pod presbiterijem je raka, v katerej počiva truplo pobožnega ustanovnika Jakoba pl. Schellenburga in njegove soproge Katarine.

Veliki oltar je prekrasno delo iz lepega, različnobarvnega afrikanskega marmorja. Posvečen je presv. Trojici. Na obeh straneh ste dve veliki štatvi iz belega marmorja, sv. Katarina in sv. Ana, kot patroni blage ustanovnicé Ane Katarine pl. Schellenburgove. Veliki oltar ima prav za prav šest glavnih podob od različnih umetnikov za posebne praznike, kakor: prečisto spočetje Marije Device; rojstvo Jezusovo; sv. Angela; sv. Uršula; sv. Avguštin in venčanje Marije nebeške kraljice. Kedar se približa kateri omenjenih praznikov, postavi se dotična podoba v veliki oltar. Tabernakelj je iz bakra in v ognji prav lepo pozlačen. Veliki oltar je veljal čez 11000 gl., a tabernakelj še posebej 2600 gl.; vse to je dala narediti že poprej omenjena blaga ustanovnica.

Razun velikega oltarja ima nunska cerkev še pet postranskih oltarjev, izmed katerih smo že poprej enega omenili. Dva stranska oltarja na levej strani posvečena sta: prvi sv. Avguštinu, drugi sv. Frančišku Pavlanskemu. — Stranska oltarja na desnej strani sta pa posvečena: prvi blizu prižnice sv. Uršuli, drugi pa Materi Božjej. Podobe sv. Avguština, sv. Frančiška in sv. Uršule v treh postranskih oltarjih, kakor tudi še nekaj drugih podob, ki visé po steni, so delo domačega umetnika Valentina Mencingarja, čigar imé vam je že od poprej znano. — Prav zadej za kupljo na enej strani samostana ima cerkev zvonik ali stolp, v katerem so 4 zvonovi. — V samostanu je štirirazredna vnanja dekliška šola in notranja ponavljalna in napredovalna šola, v katerih podučujejo redovnicé sv. Uršule same. Čez tisuč učenk obiskuje vsako leto omenjene šole, v katerih se učé mnogoverstnih koristnih naukov z najboljšim uspehom.

Gledališčine igre za mladost.

Učenca gresta na tuje.

Vesela igra za otroke v dveh dejanjih.

(Priobčila M. Stegnar.)

O s o b e :

Francè, } učenca.
Lenart, }
Ogljar.
Učitelj.

PERVO DEJANJE.

PERVI PRIZOR.

(Igra se verši v sobi. Francè sedi sam za mizo pri odpertej knjigi.)

Francè. (Zapre knjigo ter vstane izza mize.) Kako prelep potopis, ki ga sem bral v tej knjižici! Prav za prav bi moral izdelati računsko nalogo; pa kaj naloga? rajše prebiram o Afriki in Ameriki. Oj kako rad bi videl široko morje in parobrode, ki plavajo tja v tuje dežele! Da bi vendar že skorej dorastel in mogel iti po daljnem svetu! Treba bi mi ne bilo učiti se računice, pisanja, risanja, slovnice in poleg tega še celó nemškega jezika, ki ga tako težko lomim. Moj prijatelj Lenart mi je nedavno iz šole domóv gredé zaupal, da misli pobegniti na tuje, in to zategadelj, ker ga ni dneva, da ne bi bil kaznovan v šoli.

DRUGI PRIZOR.

Lenart (pride skozi duri). Dober dan Francè! Ali si sam?

Francè. Kakor vidiš sam sem. Moji starši so ravno iz doma. S čim ti morem postreči?

Lenart. Z ničemur, ljubi moj! Prišel sem le, da se ti potožim, kako nesrečen sem vendar jaz. Učitelj mora posebno piko imeti name. Le pomisli, včera sem bil kaznovan, predvčerajšnjem tudi in danes sem bil zopet zapert. In kaj bode jutri? gotovo me čaka zopet kaka nova kazen! Tega že ni kraja niti konca.

Francè. To je pač žalostno, dasiravno si vsega tega največ le sam kriv.

Lenart. Veš kaj naredim? — Jaz pobegnem.

Francè (radovedno). I kam pa? Gotovo k striju v Rovte.

Lenart. O ne! dalje bodem šel po velikej cesti naravnost v Planino.

Francè. Kaj, v Planino?!

Lenart. Dà, dà, v Planino in potem dalje proti Terstu.

Francè (čudé se). Proti Terstu, kjer se vidijo velike ladije na morji?

Lenart. Takó je! Veš kaj, ljubi Francè? — Pojdi z mano; idiva skupaj po daljnem svetu! Ali tiho; ne izpregovori niti besedice nikomur o najinej nameri. Pobegniti hočeva skupaj.

Francè. Ne umejem te. Povej vendar bolj razločno kam?

Lenart. I nù, jaz mislim v Ameriko, kjer ferfrajo krasni metuljčki in se najde toliko prelepih morskih školjk.

Francè. Kjer v velikih družbah po drevji plezajo pisane papige in smešne opice. Dà, dà, tudi mene mika tjà; ali iz vsega tega ne bode nič, dragi moj Lenart. Le pomisli, da morava še v šolo, in da v štirinajstih dneh bode javno šolsko izpraševanje.

Lenart. Ravno zato pa tudi pobegneva v Ameriko. Potem se nama ne bode treba učiti in pripravljati za skušnjo. Tudi delati nama ne bode treba, ker v Ameriki delajo le sužnji. Videl boš, da kmalu postaneva bogatina, pa si kupiva konja za ježo.

Francè. Ljubi moj Lenart! Pač me vse to navdaja z veseljem. Oj Amerika, Amerika! — Ali pomisli, Amerika je daleč daleč čez morje!

Lenart. Nikar se ne boj! vsaj ne pojdeva péš. V Terstu se prikupíva mornarjem in vzeli nas bodo na ladijo. Mornarji so dobri ljudjé in malo prostorčka nam bodo že dali, da se odpeljeva po morji.

Francè. In videla bova morske some, velike morske ribe in korale. — Ali stoj, preljubi moj; kje pa dobiva novcev za potovanje?

Lenart. Koliko imaš ti v svojej škrinjici?

Francè. Dva srebernjaka. Enega mi je dal moj kerstni kum, družega sem dobil pri sv. birmi.

Lenart. In jaz imam osem dvajsetíc, ki se svetijo kakor solnce. S temi novci prideva lahko daleč. V Ameriki pa novcev tako ne potrebujeva, ker tam bodeva zastonj jedla sladke mandeljne, suho grozdje, dateljne in smokve. Vse to sadje raste tam ob cestah in na germovjih.

Francè. O kako mi sercé bije! Že v duhu vidim široko morje, lepe in visoke palme, različne živali, žlahtno kamenje in vsakoverstne školjke, katerih si bodem polno škrinjico nabral. — Poslušaj me tedaj, Lenart! (Pritisne ga k sebi, pogleda okolu sebe, ako ga nihče ne vidi, potem mu tiho na uho pošeptà) pripravljen sem s taboj pobegniti v daljno Ameriko.

Lenart. Dobro tedaj! Ali kmalu morava oditi. Veš kaj? Še denes! — Koj!

Francè. Mislim, da se ravno tako ne mudí.

Lenart. Glej, vreme je denes kakor nalašč za potovanje. Planina ni daleč od tukaj, kakor sem to videl na zemljevidu. Zvečer sva že lahko v Planini in jutri se podava dalje proti Terstu.

Francè. Kako vesel sem, da se bodo moje želje izpolnile. O da bi vendar že bil v Terstu; tam, kjer plavajo vojne ladije po širokem jadranskem morji. — Kaj ne, Lenart? po poti se bova pa pogovarjala o zlatih kêpah, smešnih opicah, fazanih in o lami, kakoršno je imel Robinson v svojej kôci —

Lenart. In o raznih družih rečéh, kar nam bode ravno prišlo na misel.

— Ali pazi, to te prosim, da se ne izdaš ter tiho smukneva iz doma. — Zdaj te pa moram malo zapustiti, kmalu pridem nazaj. Med tém pa pripravi svoj zveženj in palico, da se nama ne bode treba obotavljati.

Francè. Kaj pa čem vzeti saboj?

Lenart. Vzemi eno čisto srajco in dvojè nogavic. — Podvizaj se! za četert ure sem zopet tukaj. Z Bogom! (podá mu roko.)

(Pri vratih se zopet nazaj oberne rekoč): Ne pozabi shranjenih novcev vzeti saboj. (Odide.)

TRETJI PRIZOR.

Francè (sam). Juhé, to bode veselje! Potoval bodem v daljni svet, česar sem si že davno želel. — Ali moji dobri starši? Kaj porekó neki, kedar me bodo pogrešili? — Videl bom Terst, vozil se bom po morji; morda tudi vihar nastane, ki bode ladijo metal sim ter tja po morji. — Po noči bo svetíla luna na nebu; kak prijeten pogled po morji! — Dá, dá, jaz grem. Tukaj je srajca in nogavice (vzame je iz omare). Povezati je moram v zveženj! (Spravlja oboje v razgernjeno ruto.) O kako čudno mi je pri serci! Da bi nas le nihče ne zapazil! — To knjižico vzamem tudi saboj. — Glejte, kmalu bi bil novce pozabil, in ti so vendar glavna stvar. (Gre po svojo puščico, vsuje denar na mizo in ga prešteje.) Takó, vse je prav; zdaj pa le v zveženj! (Zavije puščico v zveženj.) Kak zemljevid bi nama bil tudi potreben. Vzeti ga moram, da bova gledala, kje leží Amerika, da ne zaídeva na poti. (Poišče zemljevid in ga spravi v zveženj.) — Škornje so tudi poddelane; ravno prav, da mi ne bode treba tako kmalu za-nje skerbeti. Juhé, to bode veselje! Živijo Amerika! (Skače sim ter tja po sobi.)

ČETERTI PRIZOR.

(Lenart nastopi z umazano srajco, klobuk ima na glavi sè širokimi okraji, zveženj na herbtu in dve veliki palici v roki.)

Lenart. Tukaj-le sem! Živa duša me ni videla. Prinesel sem tudi tebi popotno palico. Ali si že napravljen?

Francè. Vse je v redu!

Lenart. Pojdi še v kuhinjo in vzemi nekoliko koruna; pekla ga bova na poti. (Francè odide.)

Lenart (póloži zveženj na mizo in ga popravlja). Takó! bolj terdó ga je treba povezati, da mi kaj vèn ne izpade. Nù zdaj je vse dobro. — To bode jutri gledal učitelj debelo, ko me ne bode v šolo. Starši me bodo pač iskali, pa — ne morem pomagati, jaz bodem že daleč iz doma. Kruha imam, hvala Bogú, in tudi osem dvajsetic je dobro shranjenih v zvežnji.

Francè (prinese polno skledo koruna). Tukaj je korun. (Spravljata ga v zveženje.)

Lenart. Skoči še po malo solí, da si bova korun solila.

Francè. Kmalu bode tukaj. (Odide v kuhinjo.)

Lenart. Dobra bi bila tudi kaka klobasa. Pa vsaj jo lahko v Planini kupiva. Nekaj sira imam tudi v zvežnji, ta se nama bode prav dobro prilegal.

Francè (pride iz kuhinje). Tukaj je sol. (Spravlja jo v zveženj.)

Lenart. Zdaj pa le urno! (pomaga Francetu zveženj čez rami zadeti). Ná, tukaj imaš palico!

Francè (napravljen). Oj Lenart! to je meni nekako težko pri serci.

Lenart (sune ga). Ti si mevža a ne korenjak! Zdaj ko je treba odriniti, začel si se pomišljovati. Aló, aló! na noge! Palico v roke in zveženj čez ramo. Hitiva, da prideva poprej v Ameriko.

Francè (postane bolj pogumen). Naj pa bo! (Vdari Lenartu v roko.) Aló, prosta sva!

Lenart. In šola je na kôlu. Kazni ne bojim se več in tudi nalog ne bode mi več treba pisati. Tega sem si že davno želel. — Nù, zdaj pa le pojdiva, da naju kedó ne zapazi. Starši ne vedó še nič o najinem pobégu. Iz Amerike še le jim bova pisala. To bodo gledali debelo.

Francè. Veš kaj? gospodu učitelju pa pošljeva belo papigo.

Lenart. Jaz mu pošljem rajše opico, katero naj vprihodnje mesto mene kaznuje.

Francè. Kaj ne, jutri pa bova že v Terstu?

Lenart. Ako Bog da, vozila se bova že po morji. (Poje):

Z Bogom knjige, šola, vse!

Proste imam zdaj roké;

Kmalu nese lad'ja me

Čez valove in morjé!

Francè (poje:)

Kmalu svet se nov odprè

Pač veselo bo sercè,

Ko bo gledalo okó

Novi svet Ameriko.

(Primeta se pod pasho in pojeta skupaj:)

A — b — c — d — e — f — g

Brate zdaj pa na morjé!

A — b — c — d — e — f — k

Živijo Amerika!

(prav tiho)

Amerika! Amerika!

(Odideta naglo skozi vrata. — Zagrinjalo pade.)

DRUGO DEJANJE.

PERVI PRIZOR.

(Gozd. — Na levo oglarnica. Na vsakej strani kak štor ali kamen. Na desno velik hrast.)

Ogljar (pride na levo iz gozda). Bodi Bog zahvaljen, zopet je eno delo pri kraji! Res je, da sem se trudil in potil, pa delal sem vendar z veselim srcem. — Akoravno sem ločen od posvetnega hrupa in prebivam v samotni zelenega gozda, vendar sem popolnoma srečen in uživam dokaj veselja. Ogljar sem, pošteno se živim in to mi je dosti. (Poje):

Vès teden se trudim, Če nimam le preveč Če kdo zaničuje
Si žulim roké; Na rami nadlog, Ogljarski moj stan,
V nedeljo hladim si Vertim se in vriskam Ta nima al serca
Glavico, sercé. Če ravno sem vbog. Al nima možgan.

(Gré v svojo kôčo in zaprè duri za saboj.)

DRUGI PRIZOR.

(Francè pride ves truden in zdelan ter se vsede na štor na levej strani. Kmalu za njim pride tudi Lenart prav nemarno napravljen; mesto klobuka ima umazano in raztergano kapo na glavi. Vsede se na štor na desnej strani.)

Francè. To je pač veselo in prijetno potovanje! Do Tersta imava še celih dvajset milj. O ko bi pač mogel biti domá pri svojih dobrih starših!

Lenart. Tudi jaz bi nič ne rekel. Na nogah imam že kurja očesa in vse polno mehurjev. Sinoči mi je nekedó ukradel še celó moj klobuk in mi podložil to umazano in raztergano kapo.

Francè. Tudi moji novci so zginili po noči kakor kafra iz zveznja.

Lenart. Oj kako me kolje po trebuhu! Gladen sem, da se Bogu usmili.

Francè. Tudi meni se že po čevah pajčevine delajo.

Lenart. Poterkaj tukaj na vrata, notri prebiva ogljar.

Francè. Ta nama nič ne pomaga.

Lenart. Tvoj zemljevid mu bova prodala.

Francè. Čimu mu neki bo? Še zastonj ga znabiti ne vzame. -- Dà, dà, Lenart; ti si najine nesreče kriv.

Lenart. Molči! in daj mi rajše kaj jesti, če še kaj imaš.

Francè. Solí in surovega koruna, ako ga hočeš; družega nimam ničesar v zveznji. — O dobri moj oče! dobra moja mati! kako rad bi šel k vama nazaj, pa si ne upam.

Lenart. Zakaj pa ne?

Francè. Najini součenci se bodo nama prav debelo v pest smijali in naju imenovali Amerikanca. In oče? Dobro vem, da stoji že leskova šiba za durmi! In vsega tega si le ti kriv!

Lenart. Ni rés. Ti si hotel videti morje.

Francè. Pa mesto morja sem videl le žabjo mlako tam pri cesti. — Obetal si mi veselo življenje, a bodi vesel, če moreš, pri praznem želodci.

Lenart. Glej, tam-le rastejo gobe; pojdiva je nabirat.

Francè. Znale bi biti strupene. Še tega se nama manjka!

Lenart. O joj! kaj bo? kaj bo z nama?

Francè. Gorjé nama!

Lenart. Z Bogom smokve!

Francè. Mandeljni in suho grozdje!

Lenart. Nimava niti kruha niti novcev!

Francè. In noge me pečejo kakor žerjavica.

Lenart. Mene pa le glava boli, in tudi po ušesih mi nekako čudno brenčí.

Francè. O da bi le bil zopet doma!

Lenart. Gladú morava umreti; oh to je strašno!

Francè. Ali vidiš Lenart, tam-le se bližajo črni oblaki?

Lenart. Huda ura bo! Mene je bilo še vselej strah pred gromom in treskom.

Francè. Jój si ga meni ubogej siroti!

Lenart. Sam Bog se usmili naju.

France. Gorjé nama! gorjé! (Zakrijeta si obraz z rokama in tulita na glas. Na vratih oglarjeve kôče nekaj zaropotá. Dečka skočita po konci in se skrijeta za hrast.)

TRETJI PRIZOR.

Ogljar (stopi iz kôče, rekoč): Kedó neki tuli tukaj pred mojo kôčo? Pa ne, da bi bili volkovi? Le počakajte, jaz vam bodem posvetil. Stari godec Lončar je pustil včeraj gosli pri meni, s temi je bom odgnal. (Glasno:) Resnično, volkovi so! (Gre zopet nazaj v kôčo.)

Lenart (v velikim strahu): Francè! ali si slišal, da volkovi pridejo!

Francè. Slišal sem, slišal. Po naju je; volkovi naju gotovo požró in mene celó z zvežnjem vred.

Lenart. Jaz splezam na drevo.

Francè. Oh lepo te prosim, ostani tukaj, jaz plezati ne znam.

Lenart. Po vseh udih me stresa!

France. Tiho bodi; dozdeva se mi, da volkovi že gredó.

Ogljar (pride z gosli, vstopi se pred duri ter dergne po struni G, da prav debelo brenéi).

Lenart. O joj! že tulijo. Ali slišiš? to je gotovo stari volk.

Ogljar (dergne z lokom pod kobilico).

Francè. O joj! zdaj pa cvilijo še celó merjasci.

Ogljar (dergne pod struninem deržajem, da prav gerdo brenéi).

Lenart. Jojmine! zdaj pride še celó medved.

Francè. O joj! medved. Jaz upijem na pomoč!

Oba (upijeta). Pomagajte! Pomagajte!

Ogljar (se jima približa). Turški boben! kaj pa upijeta? Ali so to volkovi?

Francè. O nê! dečka sva, uboga popotna učenca.

Ogljar. Kaj pa tako razsajata?

Lenart. Mislila sva, da ste vi medved.

Ogljar. Zakaj ne rajše kaka amerikanska zverina! — Pa dobro sta mi došla v gozdu! Kdo sta?

Francè. U — u — u čenca sva.

Ogljar. Učenca? Kaj pa delata tukaj? Kam sta namenjena?

Lenart. V Ameriko.

Ogljar. Kaj? v Ameriko v tej razterganej kapi? Berž mi povejta, kaj hočeta pri meni?

Francè. Ker so nama novci potekli, hotela sva vas prositi, da bi nam dali kaj jésti.

Lenart. Postrežite nama s kako klobaso.

Ogljar. Zakaj pa ne s pečenimi piški? — Poslušajta me páglovca! Kakor se meni dozdeva, iz vajine Amerike ne bode nič. Pojdita rajše v mojo kôčo, da se bomo pomenili. Bliža se tudi huda ura in treha vama je pod streho. Kruha in mleka dobila bosta pri meni, za klobase pa vama še niso zobjé izrastli. Tedaj le noter! (Vsi trije gredó v kôčo. — Zunaj grómi in dežuje.)

ČETERTI PRIZOR.

Učitelj (z dežnikom v roki ustavi se pred kôčo in pravi): Kako pač prijetno potovanje! Še celó po dežji se mora človek ubijati. Skerbni starši so me poslali dečka iskati in ju pripeljati domóv. Zunaj gozda sem stopil iz voza, ker mi je pripovedovala stara ženica, da sta fantiča tukaj-le sîm v gozd šla. Moram ju najti, ko bi bilo ne vem kaj! Ali se nihče ne oglasi? Poterkati hočem na vrata. (Postavi razpeti dežnik zunaj pod okno in poterka na vrata.)

PETI PRIZOR.

Ogljar (stopi iz kôče). Kaj bi radi, čestiti gospod?

Učitelj. Nič drugega nego odgovor na vprašanje.

Ogljar. In to bi bilo?

Učitelj. Dva dečka sta se zgubila. Žalostni starši so me poslali, da ju poiščem in nazaj pripeljem. Na cesti so ju ljudje srečevali in mi rekli, da sta tukaj nekam v gozd šla. (Francè pogleda pri vratih; ko vidi učitelja, berž skoči nazaj.) Enemu je imé Francè, drugemu Lenart, ki se je berž ko ne izmislil pobegniti, in je tudi svojega tovariša saboj vzal. (Lenart pogleda pri vratih in naglo zopet nazaj smukne.) Ali bi ne bili tako dobri in mi povedali, če ste ju kje videli tukaj v gozdu? (Dečka se natihoma zmuzneta iz kôče, zgrabita za dežnik, in se skrijeta pod njega.)

Ogljar. Čestiti gospod! Ni vam treba dalje iskati, dečka sta pri meni v kôči in se ravno pripravljata kisló mleko jesti.

Učitelj. Tukaj pri vas sta? Le čajta hudobneža! Jaz vama hočem mleko do dobrega okisati. (Gre z oglarjem v kôčo in ne vidi dečkov čepeti pod dežnikom.)

Francè. Izdal je naju ogljar!

Lenart. Predno sva mleko pojedla.

Francè. Jaz se skrijem v gozd.

Lenart. Jaz splezam na drevó.

Francè. Že gresta iz kôče. Urno na drevó. (Učitelj in ogljar prideta vên.)

Učitelj. Že zopet sta odnesla petè.

Ogljar. Popihala sta jo!

Učitelj. Pa z mojim dežnikom! Aló, za njima! Stoj! tukaj-le sta!

Francè in Lenart (se bližata dežnik pred sé deržaje).

Učitelj. Vên izpod dežnika! Če ne, prebodem dežnik sè svojo palico. (Dečka padeta z dežnikom na koleni.)

Francè in Lenart. Lepo prosiva, odpustíte in usmilité se naju!

Ogljar. Zdaj pa imata Ameriko tukaj-le pred mojo kôčo.

Učitelj. Tedaj sta tukaj malopridneža? Vajini starši pa v takih skerbéh in žalosti! Ali vaju nič vest ne peče?

Francè. O pač! verjemíte, da se kësava!

Lenart. Nikoli več ne bodeva šla v Ameriko.

Učitelj. Zaslužila sta kazen in ta vama tudi ne bode izostala. (Dečka skočita po konci.)

Francè in Lenart. Kazen! Tedaj pa vendar greva v Ameriko.

Učitelj. Ne bo dal! Starši vama odpusté. Otročja lehkomišljenost je vaju zapeljala. Kedor hoče po svetu v daljno Ameriko, mora poprej kaj znati; malopridneži ne pridejo daleč. — Ali obžalujeta svoj pregrešek?

Francè in Lenart. Dà, dà!

Učitelj. Podajta mi roko. Vse je odpuščeno in pozabljeno.

France. Hvala vam, stokrat hvala gospod učitelj!

Učitelj. Tam v bližnji vasi čaka voznik, ki nas popelje domov. — Mislím, da sta prišla zdaj do spoznanja, kako težavno je po svetu hoditi. Ne pozabita se tudi dobremu ogljarju zahvaliti, ki je vaju tako prijazno pod streho sprejel.

Lenart. Bog vam poverni stotero, ki ste nam želodec potolažili. Če bodem kedaj potreboval oglja, naročil si ga bodem pri vas!

Francè. Jaz tudi; samo to vas prosim, da godernjavsa in škripače, ki je imate tukaj nekje v hiši, poženete kam drugam.

Ogljar. To bodem tudi storil, berž ko pride stari godec Lončar.

Učitelj. Nù! zdaj pa le proti domu; mračí se že in treba nam bode hiteti. (K poslušalcem:)

Kdor je po svetu potoval

Povedati bo mnogo znal;

Le to svetujem, naj si v zgled

Bi hotel ta-le dečka vzeti!

Za potovanje treba je

Denarjev, uma in sercé,

Sicér naletel tudi bo,

Na kisle mleko marsikdo.

(Zagrinjalo pade.)

Prirodopisno-natoroznansko polje.

V.

M e g l a.

To zanimivo prikazen poznate gotovo vsi; vsaj je že vsak izmed vas gotovo videl nekak dim, ki nam zakriva stvari, da jih večkrat komaj vidimo, akoravno so prav blizu nas.

Megla se naredí iz pare ravno tako, kakor rôsa in slana. Nù, da boste to stvar bolje razumeli, povedati vam hočem še nekaj,

Slišali ste že, da voda ne izhlapéva samo pri ognji, ampak tudi brez ognja, pri navadni gorkoti. To prostovoljno spreminanje vode v paro se pa godí mnogo počasneje nego pri ognji.

Take pare pa mi vselej ne vidimo, ker se razide po zraku ter tako redka postane, da je videti ne moremo.

Izpustite košček sladkorja v vodo. Kaj boste zapazili? Sladkor bode v vodi izginil; pa temu vendar ni takó. Sladkor je ravno ondi ostal, kamor ste ga

djali, le izpremenil se je v neznano drobne delke, ter se je tako razširil po vodi, da ga prav nič ne vidite.

Kaj je tedaj treba, da se nam para, katere ne vidimo, zopet prikaže?

Treba bi jo bilo zopet zbrati ali zgostiti, kajti le zaradi tega je nismo videli, ker je bila preredka.

Da se pa to zgodi, in da paro v zraku videti moremo, treba je večkrat gorkote, večkrat tudi merzlote. Znabiti se vam bode čudno zdelo, da ima gorkota in mraz take nasledke, ali temu je vendar tako. Gorkota, pa tudi mraz delata na to, da vidimo paro, — se ve da, vsako na svoj način. Gorkota ali vročina naredí mnogo pare, katera se potem vzdiguje v zrak in se tam tako razide ali razdelí, da nam je videti ni mogoče.

Pri lepem in gorkem vremenu tedaj ne vidimo pare. Hlad ali mraz pa ima to lastnost, da paro zbira in jo zgoščuje.

Ker tedaj mraz paro, ki je razdeljena po zraku, zopet nabere in zgostí, vidimo jo potem lahko. Na gorkem tedaj pare ne vidimo, ampak le na mrazu, kjer se zgostí.

Zató po zimi na polji in tudi v merzlej sobi vidimo paro iz naših ust, katero iz sebe dihamo, pri gorkem vremenu je pa videti ne moremo. Para, katera puhti iz naših ust, je dosti gorka. Če pa pride na merzel zrak, berž se zgostí, da jo vidimo; kedar pa pride na gorki zrak, razide se, da je ne vidimo.

Iz gorke pare se narejajo majhne drobne kapljice. Te kapljice so tako majhne, da je najmanji veter le lahko derži v zraku; a mi bi takih kapljic ne mogli videti, ravno tako ne, kakor bi postavim ne mogli videti majhnega prašnega zernca obešenega v zraku. Ako bi pa veter v zrak odnesel tisoče in tisoče prašnih zernic, bi iz teh zernic postala prašina ali prašni oblak, katerega bi dobro videli in bi nam vse stvari zakrival, ki bi stale za njim.

Ravno taka je tudi s kapljicami v zraku. Na tisoče in tisoče jih tamkej gori stoji in se nam dozdevajo kakor dim ali oblak, skozi katerega ne moremo videti še celó tacih reči ne, ki so prav blizu nas.

Megla je tedaj brezštevilna množina kapljic iz goste pare, katera plava ne daleč od naše zemlje ter naredi, da zrak neprozoren postane.

Prav lahko se pa tudi primeri, da se zrak ohladi in v zraku tudi para, a vendar se ne naredi megla. To se zgodi samo takrat, kedar je v zraku prav malo pare, ki je pa v tem slučaju tako redka, da se iz nje ne morejo narediti kapljice, akoravno se počasi tudi zgosté.

Ako je pa v zraku mnogo vlage, naredi se megla tudi brez posebnega mraza.

Iz tega kar ste ravnokar slišali, lahko mi boste odgovorili na ta-le vprašanja: Zakaj je največ megle v jeseni? Zakaj se največ megle naredí nad rekami, potoki, jezeri, ribnjaki in vlažnimi travniki? Zakaj se po deževnem vremenu vzdiga megla po verhovih gorá in logov kakor dim? Kako je to, da se megla večkrat tudi nad suho zemljo, po vaséh in mestih prikaže?

Od megle potemni zrak. Nù megla ni našemu zdravju prav nič škodljiva. Na Angležkem so obilne in goste megle skorej zmiraj, pa vendar ljudje ravno tako dolgo, pa tudi še delj časa živé, kakor pri nas.

Lj. T.

Razne stvari.

Drobtine.

(Velikanski napredek.) Družba sv. Mohora v Celovci se je letos blizu za tri tisoč novih udov pomnožila. Pristopilo je do danes v vsem skupaj 21.500 udov. Pač je to vesel napredek in najboljšo pričalo, da slovensko ljudstvo rado bere knjige, ki so pisane v njegovem milem maternem jeziku.

(Največji most na svetu) je v Kanadi tako imenovani Stefensov železni most v severnej Ameriki. Dolg je ta most skorej dve angleški milj in visi na 24 stebrih.

(Vajkard Valvazor), slavni kranjski zgodovinar, rodil se je 28. maja 1641. l. — Izračuni koliko let je že preteklo od njegovega rojstva do 28. maja letošnjega leta!

(Perva pisateljica slovenska) je bila Josipina Turnogradska-Tomanova, rojena 1833. l. Danes jih imamo že več, in ako Bog da pomnožilo se bode število tudi naših slovenskih pisateljic, tega nam je porok naš „Vertec.“

Kratkočasnice.

* Neki grajščak je kmeta k sebi poklical ter ga je začel zaradi neke malenkosti prav gerdo oštevati. Kmet je dolgo poslušal; ko mu se je pa vendar že preveč zdelo, stopi na noge in reče: „Gospod, ako ne jenjate, rekel vam bodem nekaj, kar vam gotovo še nikoli nihče ni rekel.“ „Nū pa reci porednež!“ zakriči grajščak nad njim. „Veste kaj, gospod grajščak? Vi ste prav dober in pošten človek;“ odgovori kmet, se priklone in odide.

* Nek tujec se je peljal po bohinjskem jezeru, ter je hotel čolnarja,

priletnega kmeta, malo za norčka imeti. Vprašal ga je tedaj: „Oče! ali bi mi znali povedati, koliko škafov bi moralo biti, da bi se vsa voda iz jezera spravila vanj?“ — „En sam, če je zadosti velik!“ odgovori kmetič in se smeje, da je tujca tako dobro izplačal.

* Oče: „Ančika, kaj pa delaš tukaj?“ — Ančika: „Kikljo barvam svoje punčike, da bode lepo rudeča.“ — Oče: „S čim jo pa barvaš?“ — Ančika: „Z vinom, oče!“ — Oče: „Kedó ti je pa povedal, da je vino rudeča barva?“ — Ančika: „Sosed je včeraj rekel, da je tudi vaš nos, oče, tako lepo rudeč od vina. Sosed pa more že vedeti, sicer bi ne bil kaj tacega rekel.“ —

Národne zastávce.

(Priobčil J. S—a.)

- 1) Visel visi, — čakel ga čaka;
Visel dol pade — čakel ga popade. —
Kaj je to?
- 2) V šumi zrase, — po travniku se pase, —
Doma na klini visi, — in je zmirom
sito. — Kaj je to?
- 3) Grem v log, — po drog,
Napravim iz njega dve kopiti,
Dve koriti, — kerčmarici trahtar.
Kaj je to?
- 4) Čern je kot kovač, — orje kot orač,
Pa ni kovač, in ne orač.
Kaj je to?
- 5) Čepa čepí, — réža reží,
Pa černe čube kaže. — Kaj je to?
- 6) Kedaj je bik tako rjul, da so ga vsi
ljudjé slišali?
- 7) Kje je solnce samo enkrat sijalo?
- 8) Katera voda je na svetu največja?
- 9) Kakega kamenja je v zidu največ?
- 10) Kaj vsako jutro najpred srečamo?
- 11) Kaj je na svetu najtežje?
- 12) Koliko je to oseb: Mož z ženo, brat s sestro, svak s šurjakom?

(Uganjke zastavic v prihodnjem listu.)

Računski nalogi.

(Priobčil M. Rečnik.)

I. Oče vprašajo hlapca, koliko je star. Hlapec jim odgovori: „Čez 10 let bom še enkrat toliko star, kolikor sem bil pred štirimi leti.“ Koliko je star hlapec?

II. Nek oče je zdaj še enkrat toliko star, kolikor njegov sin; pred 15 leti je bil oče ravno 5krat toliko star, kolikor njegov sin. Koliko je star oče in koliko sin?

(Rešitev in imena rešilcev v prihodnjem listu.)

Rešitev naloge sè številkami v 4. listu „Verteca.“

Kmet deli zemljišče po diagonali v dva enako velika trikota in zida na enem hišo, na drugem pak si napravi vert; na ta način sta hiša in vert vsak 80' dolga in 40' široka. — To je tako-le:

To nalogo je prav rešil: Gospod M. Rant, učitelj v Ternovem pri il. Bistrici.

Slovensko slovstvo.

Mična pripovedka „Deset krajarjev cesarja Jožefa,“ ki jo je prinesel „Vertec“ v 3. in 4. listu, prišla je v posebnej knjižici sè štirimi podobami na svitlo. Dobiva se v založbi gosp. Jan. Giontini-ja, bukvarja v Ljubljani, po 12 kr. — To mično knjižico priporočamo prav živo našej slovenskej mladini, pa tudi šolske knjižnice naj bi segle po njej.

LISTNICA. Gg. F. J. v K.: Povest „Prazen strah“ je premalo zanimiva, tedaj neugodna za natis. — J. Z. v B.: Perva pesmica nij ugodna za natis, drugo pa prinesemo v prih. listu. Da ste nam zdravi. — M. K. v N.: „Narodna šola“ prav veselo napreduje, tedaj pristopajte obilno.

„Vertec“ od leta 1871. in 1872. se dobiva po znižanej ceni za 2 gl. letnik pri podpisanem uredništvu.

Prošnja. Vse one čast. gg. naročnike, ki nam za letos niso še nič naročnine poslali, prosimo prav uljudno, da svojo dolžnost storé prej ko mogoče, sicer smo primorani jim list obustaviti.

Uredništvo.

Rebus.

(Priobčil Fr. Pfeifer.)

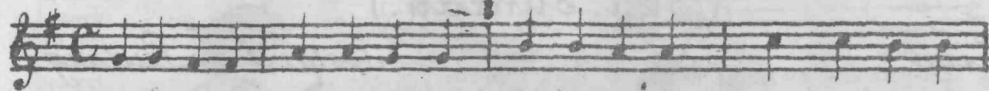
(Rešitev in imena rešilcev v prihodnjem listu.)

Denašnjemu listu je priložena muzikalna priloga.

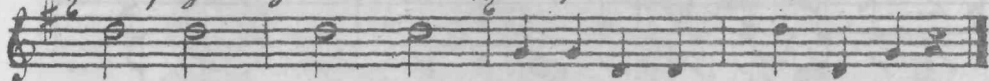
Izdatelj, založnik in vrednik Ivan Tomšič. — Tisk Egerjev v Ljubljani.

I. KANON.

(Čretexoglasni.)

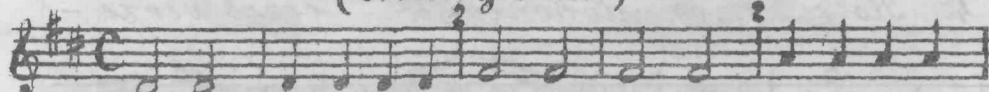
Kak prijeto je na, ve-čer, hodi pocitku xvonček vabi:

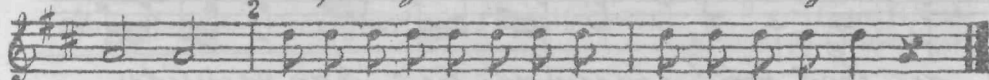
bim bam bum bum, bim bam b. b. bim bam bum.

II. KANON.

(Čretuoglasni.)

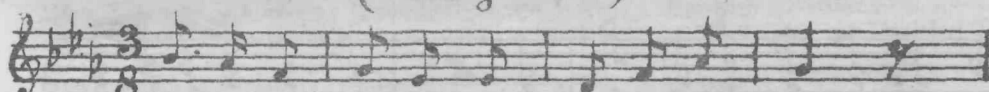
Ura v stolpu bije: tik tak tik tak, Mijha ura

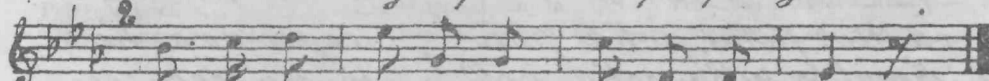
bi-je: ti-ke take tike take ti-ke take tik.

III. KANON.

(Dvoglasni.)

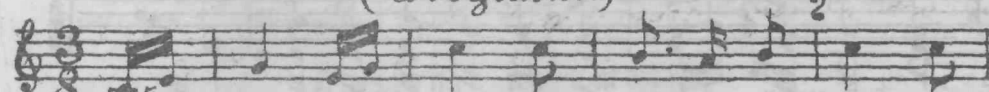
Pi-či-ce vlogu pre-le-po po-jo'.

Vabjo nas ti petji pro-milo sladko.

IV. KANON.

(Dvoglasni.)

Za-ri se dan, ne-bo-di xaspan, le

urno na no-ge, um ti je dan.

(Opomba) Ko prvi pevec izpoje do znamenja (2), začne drugi od kraja in poje kakor prvi naprej.

PRIDNI MLATIČI.

(Šim. Suncab.)

Zivo.

Sostavil Fr. Ludwig.

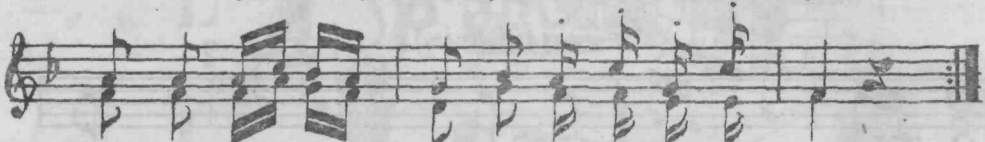
1. Berži mlatiči mi vstanite, de-lo berži da
2. Ti o-bračaj, jak bom stresal, To-že xmetaj
3. Teč-men, rež, pse-nica xveta ajda in so-
4. Ho se vse bo do konča-lo cepce verže -

1. gie spod roki! cepce vro-ke kar vzemite,
2. v kol si-roki! To-ne cep-ce bo na-ve-xal.
3. čivja stroki, dobro ob-da-ru-je kmeta
4. mo-ix roki! in xa-pe-li Bogu hvalo,

1. vdarte: pika, potka, potki! -cepce vro-ke
2. kimal bo: pika, potka, potki! To-ne cep-ce
3. urno: pika, potka, potki! dobro ob-da-
4. srečni: pika, potka, potki! in xa-pe-li

1. kar vse-mite, vdarte: pika, potka, potki!
2. bo na-ve-sal, kimal bo: pika, potka, potki!
3. ru-je kmeta, urno: pika, potka, potki!
4. Bo-gu hvalo, srečni: pika, potka, potki!

(Glej „Vertec“ l. 1872 stran. 133.)